

De Werken van Barmhartigheid (3) - De zieken bezoeken

Lezing

In die tijd zei Jezus tot zijn leerlingen: 'Wanneer de Mensenzoon komt in zijn heerlijkheid en vergezeld van alle engelen, dan zal Hij plaats nemen op zijn troon van glorie. Alle volken zullen voor Hem bijeengebracht worden en Hij zal ze in twee groepen scheiden, zoals de herder een scheiding maakt tussen schapen en bokken. De schapen zal Hij plaatsen aan zijn rechterhand, maar de bokken aan zijn linker.

Dan zal de Koning tot die aan zijn rechterhand zeggen:
'Komt, gezegenden van mijn Vader, en ontvangt het Rijk dat voor u gereed is vanaf de grondvesting der wereld.
Want Ik had honger en gij hebt Mij te eten gegeven,
Ik had dorst en gij hebt Mij te drinken gegeven,
Ik was vreemdeling en gij hebt Mij opgenomen.
Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed,
Ik was ziek en gij hebt Mij bezocht,
Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht'.

Dan zullen de rechtvaardigen Hem antwoorden en zeggen:
'Heer, wanneer hebben wij U hongerig gezien
en U te eten gegeven,
of dorstig en U te drinken gegeven?
En wanneer zagen wij U als vreemdeling
en hebben U opgenomen,
of naakt en hebben U gekleed?
En wanneer zagen wij U ziek of in de gevangenis
en zijn U komen bezoeken?'

De Koning zal hun ten antwoord geven:
'Voorwaar, Ik zeg u: al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders, hebt gij voor Mij
gedaan'.

En tot die aan zijn linkerhand zal Hij dan zeggen:
'Gaaf weg van Mij, vervloekten, in het eeuwig vuur dat bereid is voor de duivel en zijn trawanten.
Want Ik had honger en gij hebt Mij niet te eten gegeven.
Ik had dorst en gij hebt Mij niet te drinken gegeven.
Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij niet opgenomen,
naakt en hebt Mij niet gekleed.
Ik was ziek en in de gevangenis en gij zijt Mij niet komen bezoeken'.

Dan zullen ook zij antwoorden en zeggen:
'Heer, wanneer hebben wij U hongerig gezien of dorstig
of als vreemdeling of naakt of ziek
of in de gevangenis,
en hebben wij niet voor U gezorgd?'

Daarop zal Hij hun antwoorden:
'Voorwaar, Ik zeg u:
al wat gij niet voor een van deze geringsten hebt gedaan,
hebt gij ook voor Mij niet gedaan.

En dezen zullen heengaan naar de eeuwige straf,
maar de rechtvaardigen naar het eeuwig leven.'

MT 25, 31-46

Toespraak

Goeiemorgen iedereen.

De tekst die we net hoorden kadert eigenlijk in een veel groter geheel. Ze komt uit de vijfde en laatste rede van Jezus "over de laatste dingen" en bevat drie belangrijke parabels:

- a. De eerste is de parabel over de tien bruidsmisjes die oproept tot waakzaamheid.
- b. Waarin die waakzaamheid dan bestaat horen we in de tweede parabel van de talenten.
- c. In de derde parabel over het eindoordeel worden de talenten uit de tweede parabel gelijkgesteld met liefde en barmhartigheid tegenover de meest kwetsbaren. *(naar Sylvester Lamberigts, 2006)*

En daarmee zijn we aanbeland bij ons 'werk', onze opdracht van vandaag, 'de zieken bezoeken'. Er zijn vele vormen van kwetsbaarheid, maar ziekte is wel één van de meest ingrijpende. Ook wie ooit alleen maar een simpele griep heeft gehad, heeft op dat moment gevoeld wat dat betekende voor zijn eigen functioneren. En dat is in niets te vergelijken met wat een depressie of een zware of chronische ziekte doet met je zelfwaardegevoel en je autonomie. Oude denkbeelden over 'schuld' of het 'lijden als opdracht' maken het misschien nog moeilijker om dragen.

Naast de belasting voor jezelf heeft ziekte ook gevolgen op en voor je omgeving. Je wereld wordt kleiner, je moet anderen om hulp vragen, je verliest misschien je werk of vrienden haken af. Soms voel je de onuitgesproken bedenkingen of krijg je verwijten dat het toch maar inbeelding is en dat je je nu toch eens moet vermannen.

Ook de algemene beeldvorming is soms weinig barmhartig te noemen. Als er in het maatschappelijk debat aandacht voor is, dan gaat het heel snel over de zieke als kostenpost voor de ziekteverzekering en voor de werkgever. Er zijn aandoeningen waardoor je 'getroffen' wordt en er zijn andere waar de beschuldigende vinger naar slechte leefgewoonten niet ver weg is. De zieke die zich constant slecht voelt maar geen heldere diagnose krijgt is al snel een hypochonder, terwijl hij gewoon de pech kan hebben dat de geneeskunde zijn aandoening (nog) niet kent.

Vanuit deze invalshoeken een zieke bezoeken is voor de zieke waarschijnlijk meer een bezoeking (*in de zin van 'iets heel onaangenaams waar je last van hebt'*) dan een werk van barmhartigheid. Het is de visite 'omdat het nu eenmaal moet', als een verplicht nummer dat liefst niet te lang duurt. Het is het bezoek waar de zieke de bezoeker dankbaar moet zijn, omdat die toch de moeite doet om zijn tijd en aandacht aan hem te willen besteden. Of het bezoek dat duidelijk dient om de nieuwsgierigheid van de bezoeker te bevredigen, waar je je als zieke bekeken en beoordeeld voelt. Of je wordt geconfronteerd met de bezoeker die je betuttelt, je laatste beetje autonomie negeert en je ongevraagd rondrijdt of je met de verkleinwoordversie van je naam aanspreekt.

Maar hoe vinden we dan wel de juiste toon? We krijgen alvast in de lezing geen handleiding en uit heel het betoog hierboven en onze altijd beperkte ervaring wordt duidelijk dat onze woordenschat rond ziekte en gezondheid dikwijls te kort schiet.

Zo kwamen we uit bij het werk van Berlinde De Bruyckere, onder andere bij 'Cripplewood'. Voor wie het werk niet kent even een korte situering, u kunt er de foto bijnemen die u hebt gekregen of eens spieken bij uw buur. 'Cripplewood' of 'Kreupelhout' toont de resten van een 17 meter lange, majestueuze boom. Hoe langer je kijkt, hoe meer het een mens wordt, gekwetst én kwetsbaar. Een teer en beschadigd wezen dat desondanks indrukwekkend blijft. Wachtend alleszins - er is niets anders meer mogelijk - wachtend op de éénmaking met de grond.

In de liggende figuur herken je de vermoeide en gekwetste mens, de mens die opgegeven heeft. Het is vorm geworden eenzaamheid en machteloosheid, die tegelijk respect afdwingt. Het troosteloze roept mededogen, barmhartigheid op. De broosheid straalt tegelijk kracht uit. De kunstenaar confronteert ons, laat zien wat we niet willen zien. Je krijgt bijna de neiging om weg te lopen maar uiteindelijk moet je jezelf dwingen om te vertrekken.

Je wordt geraakt en krijgt de neiging om het beeld aan te raken, maar ook als het zou mogen zou je aarzelen. Aanraken zou iets verstoren, een breekbare droom misschien?

Vanuit deze symboliek kunnen we ons beter een beeld vormen van waar het bij dit werk van barmhartigheid om gaat, namelijk hoe we i.p.v. een zieke te bezoeken een kwetsbare mens kunnen ontmoeten.

We kunnen oog hebben voor de kracht die in het broze schuilt. Bij mensen die getroffen worden door chronische ziekte of pijn, is er soms een grote weerbaarheid, een wijsheid die weet waar het in het leven echt om gaat. Zieken die de resterende energie focussen op wat voor hen van belang is, die de valse schaamte achter zich hebben gelaten en daarin een voorbeeld en een uitdaging worden voor hun bezoeker.

Een andere parallel die ons kan helpen is dat ontmoeting kan gebeuren voorbij de taal. Tijdens een bezoek is op een bepaald moment alles gezegd en hebben we misschien de aandrang om te vertrekken. Misschien moeten we gewoon wat blijven zitten, genieten van het 'samen zijn' in plaats van het 'samen spreken'. Samen stil zijn kan op die manier een wederzijdse vorm van barmhartigheid worden.

De neiging om te vluchten als je het kunstwerk voor de eerste keer ziet, bracht nog een andere les. Laat je niet afschrikken, loop niet weg, luister naar wat je eigenlijk niet wil horen. Een zieke bezoeken begint met de erkenning van je éigen angst voor de confrontatie met broosheid, met kwetsuren. Alleen al door die stap te zetten, ontmoet je elkaar op hetzelfde niveau van machteloosheid. Je geeft het signaal dat de ander niet alleen maar een zieke is, gereduceerd tot zijn aandoening, maar een gelijke.

En wie net als ik tijdens het schrijven op dit punt denkt "dat lukt toch nooit, dat kan ik niet": de mooiste en meest geruststellende gedachte die opkwam was dat er, net zoals bij het kijken naar het kunstwerk, eigenlijk niets hoeft te gebeuren. Een zieke bezoeken hoeft niets op te leveren, heeft niets nodig behalve de bereidheid om je te laten raken. Het is ont-moeten: kwetsbaarheid tegemoet gaan zonder protocol, zonder checklist met als laatste puntje 'hebben we wel een cadeautje mee?'. Schenk jezelf, wees jezelf en toon je eigen kwetsbaarheid. Wie beter dan de zieke zal je begrijpen en je op zijn beurt barmhartigheid laten ervaren.

Patrick Delanoeye
De Lier, 3 maart 2019

Bronnen:

- Een afbeelding van 'Cripplewood' met verdere duiding is te vinden op <https://igniswebmagazine.nl/kunst/berlinde-de-bruyckere-hoop-op-genezing/>
- <https://www.bijbelhuiszevenkerken.be/bijbelhuis/onderwijs/parabels#scAntwoord10>
- <http://www.tento.be/OKV-artikel/het-verweesde-over-het-werk-van-berlinde-de-bruyckere>
- <http://www.janantoon.be/berlinde-de-bruyckere-misselijkmakend-mooi/>
- <https://www.onserfdeel.be/nl/blogs/detail/berlinde-de-bruyckere-nu-in-s.m.a.k.-gent-straks-in-gemeentemuseum-den-haag>